

20.2.2020

Kysymyksiä ja vastauksia kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lain uudistamisesta

Mitä muutoksia lakiin tehdään?

Esitys sisältää tarkennuksia nykyiseen lakiin (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001). Uudistuksessa halutaan vahvistaa asiakkaan oikeutta hyvään sosiaalihuoltoon. Tämä tavoite koskee kuntia tälläkin hetkellä, mutta lakiin tehtävillä tarkennuksilla halutaan varmistaa, että lainsäädännöllä asetetut tavoitteet toteutuvat nykyistä paremmin. Uutta on, että aktivointisuunnitelmaan on kirjattava asiakkaalle annettava tuki ja ohjaus kuntouttavan työtoiminnan aikana sekä että suunnitelmaan on kirjattava myös toiminnan tavoite. Myös kuntouttavan työtoiminnan sisältö määritellään laissa. Esityksen mukaan kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuuteen tulee kuulua henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Sisältöä koskevassa säännöksessä edellytetään myös, että palveluun tulee sisältyä aina henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus.

Keitä laki kuntouttavasta työtoiminnasta koskee?

Kuntouttavaa työtoimintaa koskeva laki koskee pitkään työttöminä olleita henkilöitä. Laissa säädetään toimenpiteistä, joiden tavoitteena on parantaa henkilöiden edellytyksiä edetä kohti avoimia työmarkkinoita. Laki koskee velvollisuutta aktivointisuunnitelman laatimiseen sekä kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on kunnan velvollisuutena, mikäli asiakkaan aktivointisuunnitelmassa siihen päädytään. Lain kohderyhmä määritellään tarkemmin 3 §:ssä työttömän iän ja työmarkkinatuen keston ja muiden edellytysten mukaan. Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelu, mutta samalla työllistymistä edistävä palvelu lain kohderyhmälle. Aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on asiakkaan velvollisuutena. Laiminlyönnillä on vaikutus asiakkaalle maksettavaan etuuteen.

Mikä on aktivointisuunnitelma?

Aktivointisuunnitelmalla tarkoitetaan kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa laissa tarkoitettua suunnitelmaa. Se laaditaan pitkään työttömänä olleelle henkilölle työllistymisedellytysten ja elämänhallinnan parantamiseksi. Työ- ja elinkeinotoimisto sekä kunta laativat suunnitelman yhdessä henkilön kanssa. Aktivointisuunnitelmaan merkitään muun muassa henkilön koulutusta ja työuraa koskevat tiedot, tieto aikaisemmista työllistymissuunnitelmista sekä toimenpiteet, jotka voivat olla työtarjouksia, muita julkisia työvoimapalveluja, kuntouttavaa työtoimintaa, muita sosiaalipalveluja sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. Aktivointisuunnitelmaa laadittaessa on ensiksi selvitettävä mahdollisuus tarjota työtä tai julkisia työvoimapalveluja. Suunnitelma voi sisältää myös työllistymismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. Kuntouttavasta työtoiminnasta aktivointisuunnitelmaan on kirjattava muun muassa kuntouttavan työtoiminnan kuvaus ja toiminnan järjestämispaikka, kuntouttavan työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto, kuntouttavan työtoiminnan jakson alkamisajankohta ja pituus sekä henkilölle kuntouttavan työtoiminnan ohella tarjottavat muut sosiaalipalvelut sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut. Esityksen mukaan aktivointisuunnitelmaan tulisi kirjata jatkossa myös toiminnan tavoite sekä henkilön saama tuki ja ohjaus kuntouttavan työtoiminnan aikana.

Miten kuntouttavaan työtoimintaan päädytään?

Kuntouttavaan työtoimintaan päädytään aina yksilöllisesti laadittavan aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman kautta. Laissa säädetään tarkemmin aktivointisuunnitelman sisällöstä ja mitä asioita kuntouttavasta työtoiminnasta aktivointisuunnitelmaan on kirjattava. TE-toimisto ja kunta ovat velvolliset laatimaan suunnitelman yhteistyössä työttömän henkilön kanssa. Lain mukaan ensin on aina selvitettävä mahdollisuus tarjota henkilölle työtä tai TE-palveluita. Vasta jos henkilö ei työ- ja toimintakyvyn rajoitusten vuoksi voi osallistua TE-palveluihin tai työhön, aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttava työtoiminta. Kuntouttava työtoiminta on siis toissijainen palvelu TE-palveluihin nähden. Tämä ei muutu uudistuksessa.

Mitä jos TE-palveluita ei ole riittävästi tarjolla?

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu henkilöille, jotka eivät työ- ja toimintakykynsä rajoitustensa vuoksi pysty työllistymään avoimille työmarkkinoille tai osallistumaan TE-palveluihin. Se, että TE-palveluita ei ole riittävästi tarjolla, ei ole lainsäädännön mukaan hyväksyttävä peruste ohjata henkilöä kuntouttavaan työtoimintaan. Pitkään jatkuneesta työttömyydestä ei automaattisesti seuraa, että henkilön työ- ja toimintakyky olisi heikentynyt. Henkilön tarvitsemat palvelut todetaan aktivointisuunnitelmaa laadittaessa yhdessä TE-toimiston, kunnan ja asiakkaan kesken. Tässä noudatetaan noudattaen aktivointisuunnitelmaa koskevia säännöksiä. Kunnassa sosiaalihuolto on vastuussa kuntouttavan työtoiminnan prosessista siten, kuin sosiaalihuoltolaissa sosiaalihuollon prosessista säädetään. Aktivointisuunnitelman laatimisesta kunnassa tulisi olla vastuussa sosiaalihuollon ammattihenkilö. Palvelun oikean kohdentamisen varmistamiseksi kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä vastaava kunta voisi huolehtia siitä, että henkilön työ- ja toimintakyky arvioidaan mahdollisimman kattavasti.

Mikä on sosiaalihuollon rooli lain toimeenpanossa?

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu ja siihen sovelletaan myös lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Esityksen perusteluissa korostetaan, että asiakkaalle tulisi tehdä aktivointisuunnitelman laatimisen yhteydessä sosiaalihuoltolain tarkoittama tilanearvio, jonka perusteella määritellään asiakkaan tuen tarvetta vastaavat sosiaalipalvelut. Tilanearvio laaditaan tarvittavan laajuutena. Mikäli asiakas hyötyy kuntouttavasta työtoiminnasta ja siihen suunnitelmassa päädytään, tulee tästä sosiaalipalvelusta tehdä erillinen päätös. Asiakkaalle on sosiaalihuollon asiakkuuden ajaksi syytä nimetä sosiaalihuoltolain tarkoittama omatyöntekijä. Omatyöntekijälle kuuluu vastuu asiakkaan aktivointisuunnitelmassa sovittujen sosiaalipalveluiden toteutumisen seurannasta ja asiakkaan tilanteen tarpeenmukaisesta arvioinnista. Näistä kysymyksistä ministeriön on tarkoitus informoida kuntia vielä lisää.

Millaista on lain tarkoittama tuki ja ohjaus?

Henkilön kuntouttavan työtoiminnan palvelun aikana saama tuki ja ohjaus voidaan toteuttaa lain säännöksen perusteella monella eri tavalla. Henkilön tarvitsema tuki voi olla esimerkiksi työhönvalmennusta. Työtoiminnan työtehtävien ohjauksessa voidaan käyttää kyseisien tehtävien ammattilaisia. Tukea ja ohjausta voi myös hankkia yritysmaailmasta palvelun tuottajalta tai sisällyttää palvelukokonaisuuksiin, joita kolmannen sektorin toimijat tuottavat kuntien kanssa tehtyjen ostopalvelusopimusten perusteella. Myös kunta voi tuottaa tuen ja ohjauksen palvelun itse. Tuen ja ohjauksen voi toteuttaa paitsi henkilökohtaisena, myös ryhmässä toteutettavana palveluna taikka yhdistettynä muihin palveluihin.